

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

ГОДЛЕВСЬКА КАТЕРИНА ВАСИЛІВНА

УДК [378.094:378.4]:37.011.11.3-051:373.3(439)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ У КОЛЕДЖАХ ТА УНІВЕРСИТЕТАХ УГОРЩИНИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України (м. Київ).

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Огіснюк Олена Іванівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
професор кафедри педагогіки (м. Суми).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Федій Ольга Андріївна,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка, завідувач кафедри початкової
освіти, природничих і математичних дисциплін та
методики їх викладання (м. Полтава);

кандидат педагогічних наук
Нос Любов Степанівна,
Львівський національний університет імені Івана
Франка, доцент кафедри початкової та дошкільної
освіти, заступник декана з навчально-виховної та
наукової роботи факультету педагогічної освіти
(м. Львів).

Захист відбудеться 22 листопада 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, V поверх, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.ipood.com.ua та у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Автореферат розіслано 20 жовтня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. І. Сотська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливого значення набуває входження України до європейського освітнього простору, що зумовлює необхідність модернізації освіти, зокрема, педагогічної. У цьому контексті актуалізується проблема підготовки майбутніх вчителів початкової освіти, які відіграють визначальну роль в особистісному розвитку молодшого школяра, підготовки його до сприйняття нових знань, адаптації у соціумі; пошуку інноваційних шляхів та підходів до забезпечення якісно нового рівня підготовки вчителя початкових класів відповідно до європейських вимог.

У законодавчих та нормативно-правових документах України – законах України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейській освітній простір» (2004 р.), Державному стандарті початкової загальної освіти (2011 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. (2012 р.), Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Концепції розвитку освіти України на 2015–2025 рр. (2015 р.), Концептуальних засадах реформування середньої освіти «Нова українська школа» (2016 р.), Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016 р.), «Про освіту» (2017 р.) – наголошується на необхідності розбудови вітчизняної системи професійної підготовки педагогічних працівників, зокрема вчителів початкових класів на основі національних надбань й усталеного зарубіжного досвіду.

У цьому контексті доцільність вивчення досвіду професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині обґрунтовується низкою чинників, серед яких суттєве поглиблення європейської співпраці в освітній галузі, створення єдиного європейського освітнього простору, значні успіхи, яких досягла Угорщина у реформуванні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, посідають провідні позиції. Окрім того, не можна оминати факт, що Угорщина межує з Україною, є її партнером, країни мають подібні історико-політичні, соціально-економічні та суспільно-культурні умови розвитку, а їх народи – пріоритетні в цивілізаційному вимірі цінності.

Аналіз джерельної бази показав, що різні аспекти проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів завжди були у центрі уваги українських науковців. Так, фундаментальні питання їхньої фахової освіти і професійного вдосконалення розглядаються у працях Н. Бібік, Н. Гавриш, Н. Глузман, О. Голотюк, О. Дубасенюк, А. Коломієць, О. Комар, Л. Коваль, О. Кучерявого, Л. Онищук, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружої, О. Федій та ін. Значний інтерес становлять наукові розвідки з теорії і практики професійної підготовки вчителів у зарубіжних країнах: Т. Кристопчук, Л. Пуховської (країни Західної Європи); Н. Авшенюк, І. Задорожної, Н. Яцицин (Велика Британія); Ю. Короткової, О. Проценко (Греція); М. Лещенко, Н. Мукан, Л. Нос (Канада); Л. Дяченко, О. Сулими (Німеччина); А. Василюк, І. Ковчиної (Польща); Т. Кошманової, А. Онкович (США); К. Котуна, Л. Ляшенко (Фінляндія); В. Лашихіної, Г. Лещук

(Франція) та ін. Важливе значення для нашої праці становлять студії угорських науковців: Е. Голнгофер (E. Golnhofer), І. Месароша (I. Mészáros), Т. Мондяка (T. Mandják), А. Оухіді (A. Óhidy), І. Фолуша (I. Falus), К. Форгача (K. Forgács), які розглядають проблеми педагогічної освіти та доробок вітчизняних учених, які розкривають складові угорської системи освіти, зокрема, Є. Боркача (підготовка учителів природничо-математичних дисциплін), Л. Гульпи (розвиток іншомовної освіти), О. Зуєвої (розгортання професійної освіти), І. Керестеня (творення системи профорієнтаційної роботи), М. Леврінц (формування мотивації майбутніх фахівців іноземних мов до професійної педагогічної діяльності), В. Гомоная (розвиток педагогічної думки в Угорщині).

Водночас вивчення наукових, документальних, нормативних та інших джерел дає підстави стверджувати, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині не була предметом окремого дослідження і спеціального аналізу. Тоді як систематизація відповідного досвіду цієї країни становить значний інтерес і може стати важливим джерелом для осмислення й творчого використання прогресивних ідей у вітчизняній освітній теорії і практиці.

Аналіз та узагальнення результатів вивчення документальних і наукових джерел, а також практичного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині засвідчили наявність суперечностей, які потребують розв'язання, а саме між: потребою у реформуванні системи професійної підготовки українських учителів початкової освіти у контексті інтеграції з європейським освітнім простором і реальним станом вітчизняної педагогічної освіти; посиленням вимог українського громадянського суспільства до якості професійної підготовки вчителів початкової освіти і наявними методологічними й методично-технологічними підходами до їхнього фахового навчання; існуванням прогресивного європейського досвіду реформування системи професійної підготовки вчителів початкових класів і неналежним його вивченням та недостатнім критичним осмисленням, а також фрагментарним використанням у педагогічній освіті України.

Отже, актуальність цілісного вивчення визначеної проблеми, необхідність розв'язання зазначених суперечностей та об'єктивні потреби творчого використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів початкових класів зумовили вибір теми дисертації – **«Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за темою «Компетентнісний підхід до підготовки педагогічного персоналу в зарубіжних країнах» (РК № 0108U000699). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 10 від 21.11.2013 р.) та узгоджено рішенням Бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук України (протокол № 2 від 25.03.2014 р.).

Об'єкт дослідження – система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини задля з'ясування можливостей творчого використання прогресивних ідей угорського досвіду в системі педагогічної освіти України.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети дослідження визначено такі основні завдання дослідження:

1. Виявити стан розроблення досліджуваної проблеми та розкрити теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині.

2. З'ясувати особливості організації і змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини.

3. Охарактеризувати форми і методи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах Угорщини.

4. Виявити перспективні напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині.

5. Визначити спільні й відмінні риси у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів в Угорщині й Україні, з'ясувати можливості творчого використання прогресивних ідей угорського досвіду в системі освіти України.

Концептуальна ідея дослідження. В основу нашої розвідки покладено положення, згідно з яким професійна підготовка вчителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини є важливою складовою педагогічної освіти, яка здатна адекватно реагувати на потреби сучасного суспільства і забезпечувати формування професійних компетентностей та особистісних якостей майбутніх учителів; вирізняється відкритістю, гнучкістю і цілісністю, ґрунтується на засадах гуманізації та інтеграції. Вивчення і критичне осмислення прогресивних ідей угорського досвіду професійної підготовки вчителів початкових класів та з'ясування можливостей їх творчого використання, стануть на допомогу українським науковцям-практикам у системному осучасненні національної освіти задля її інтеграції з європейським освітнім простором.

Методологічною основою дослідження є провідні положення теорії пізнання, філософські ідеї гуманізації освіти, концептуальні положення педагогічної компаративістики, діалектичні принципи взаємозв'язку і взаємозумовленості явищ, історизму, науковості, наступності, системності й об'єктивності. Основоположними в дослідженні стали системний, синергетичний, компетентнісний, культурологічний, особистісно орієнтований, контекстний, діяльнісний і рефлексивний підходи, що уможливило об'єктивне вивчення процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в коледжах та університетах Угорщини.

Теоретичну основу дослідження становлять головні положення філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, С. Клепко, В. Кремень та ін.) і теорії особистості (І. Бех, Е. Помиткін, В. Рибалка та ін.), концепції освіти, виховання і навчання

(С. Гончаренко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало й ін.), концепції інноваційних технологій професійної підготовки вчителів (В. Биков, О. Дубасенюк, О. Лавріненко, С. Сисоєва, М. Солдатенко, Г. Сотська й ін.), зокрема вчителів початкової школи (Н. Бібік, О. Кучерявий, О. Савченко, О. Федій, Л. Хомич та ін.); методології порівняльної педагогіки (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, О. Локшина, О. Матвієнко, О. Огієнко, Н. Пазюра, Л. Пуховська, А. Сбруєва й ін.); теорії педагогічної освіти в Угорщині (Й. Жолнаї (J. Zsolnai), Ф. Лоранд (F. Loránd), І. Фолуш (I. Falus), О. Шуйом (A. Sólyom) й ін.).

Для досягнення мети та виконання поставлених завдань дослідження використано комплекс таких **методів дослідження**: загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення – для всебічного аналізу нормативно-правових документів Угорщини та наукової і методичної літератури); конкретно-наукові: (категоріальний аналіз – для розкриття змісту й уточнення дефініцій основоположних понять; ретроспективний аналіз – для особливостей розвитку в Угорщині педагогічної освіти у різні історичні періоди; структурно-функціональний аналіз – для визначення організаційних, змістових і процесуальних особливостей професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів; структурно-логічний аналіз – для виокремлення перспективних напрямів розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів; компаративний аналіз – для виявлення спільних і відмінних рис у професійній підготовці вчителів Угорщини й України; наукова екстраполяція – для з'ясування можливостей творчого використання інноваційного потенціалу угорського досвіду в Україні); емпіричні (бесіда, Е-листування, обговорення проблем дослідження з угорськими колегами на конференціях і семінарах).

Джерельна база дослідження. На різних етапах наукового пошуку використано 370 джерел, у тому числі – 163 зарубіжних, зокрема: законодавчі та нормативно-правові документи Угорщини: закони «Про вищу освіту» (2011 р.), «Про національну загальну освіту» (2011 р.), положення Міністерства Людських Ресурсів «Про спільні вимоги до підготовки педагогів та підготовчі й вихідні вимоги певних педагогічних факультетів» (2013 р.), «Про видачу і затвердження національного навчального плану для початкової школи 1–4-х класів» (2012 р.), постанова уряду Угорщини «Про освітні й кваліфікаційні вимоги до бакалаврської та магістерської підготовки» (2006 р.); науково-методичні й інформаційно-аналітичні матеріали (навчальні плани, програми коледжів та університетів Угорщини тощо); офіційні Веб-сторінки ВНЗ Угорщини та інші інформаційні джерела (довідники, енциклопедії, словники); наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, у тому числі угорських (Е. Боркоу, Е. Голнгофер, Д. Гунаді, Т. Евальд, Й. Жолнаї, А. Карпаті, Ф. Лоранд, І. Месарош, Т. Мондяк, А. Оухіді, І. Фолуш, К. Форгач, О. Шуйом, Ж. Штіон й ін.) з проблем фахової підготовки вчителів; публікації матеріалів із досліджуваної теми у вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних періодичних виданнях, серед яких: «Порівняльно-педагогічні студії», «Професійна порівняльна педагогіка», «Comparative Education», «Educational Alternatives», «Anyanyelv-pedagógia», «Akadémiai Értesítő», «A Modern Iskola», «A Magyar Pedagógia», «Új Pedagógiai Szemle», «Képzés és Gyakorlat», «Mentor», «Pedagógusképzés» й ін.; ресурси бібліотек Будапештського університету

імені Матвія Корвіна, Університету імені Етвеша Лоранда, Дебреценського реформатського теологічного університету, Капошварського, Ниредьгазького, Печського і Сегедського університетів; результати спостережень і досліджень автора під час наукових відряджень до Угорщини, участі в Міжнародній науковій конференції «Education and Transition. Contributions from Educational Research» (2015 р.) (Будапештський університет імені Матвія Корвіна) та ін.

Організація дослідження. Дисертаційне дослідження проводилося упродовж 2012 – 2017 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому, аналітико-пошуковому, етапі (2012 – 2014 рр.) теоретично осмислено проблему дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, проаналізовано наукові джерела з теми дослідження, розроблено науковий апарат і програму дослідження.

На другому, науково-емпіричному, етапі (2014 – 2016 рр.) здійснено порівняльний аналіз курикулумів, визначено форми і методи навчання майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини та встановлено перспективні напрями розвитку системи їхньої професійної підготовки, розроблено методичні рекомендації та впроваджено їх у педагогічну практику.

На третьому, узагальнювальному, етапі (2016 – 2017 рр.) узагальнено результати дослідження, сформульовано загальні висновки.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження:

– *вперше* у вітчизняній педагогічній науці здійснено цілісний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини; визначено особливості структури цієї підготовки (гнучкість, відкритість, вертикальна і горизонтальна варіативність моделей, автономність, євроінтеграційна спрямованість тощо), а також її змісту (модульність, гнучкість, єдність теоретичного і практичного компонентів, компетентнісна і практична орієнтованість, спрямованість на самостійну роботу, диверсифікація, міждисциплінарність), форм і методів навчання (диверсифікація, дослідницька спрямованість, інноваційність, інтерактивність, комп'ютеризація); встановлено перспективні напрями розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів (медіаосвіта, інформатизація); з'ясовано можливості творчого використання прогресивних ідей угорського досвіду в системі педагогічної освіти України на законодавчому, організаційно-педагогічному і змістовно-процесуальному рівнях;

– *подальшого розвитку набули положення* про генезис професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти в Угорщині, її законодавчого забезпечення; організації педагогічної практики; впровадження компетентнісного й особистісно орієнтованого підходів у процес навчання майбутніх учителів початкових класів;

– *уточнено* зміст ключових понять дослідження, а саме: «професійна підготовка вчителя», «професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів», «професійна компетентність учителів початкових класів» й ін.;

– до наукового обігу введено дотепер невідомі й маловідомі в Україні праці угорських дослідників, фактологічні матеріали з питань професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у підготовці методичних рекомендацій «Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в Угорщині», в яких окреслено можливості використання прогресивних ідей угорського досвіду для модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів України у контексті інтеграції національної системи освіти з європейським освітнім простором. Основні положення, теоретичні висновки, джерельна база дослідження можуть бути корисними для викладачів навчальних курсів із педагогіки, педагогіки вищої школи, історії педагогіки і порівняльної педагогіки у процесі оновлення навчальних планів й освітніх програм, розроблення спецкурсів і спецсеінарів для підготовки майбутніх учителів початкових класів та слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти. Наукова розвідка стане у нагоді науковцям, викладачам і студентам, які здійснюють історико-педагогічні, психолого-педагогічні й порівняльні педагогічні дослідження.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 2652 від 13.10.2016 р.), Класичного приватного університету (м. Запоріжжя; довідка №1996 від 19.10.2016 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка №1707 від 17.10.2016 р.), Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 669 від 17.10.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено і схвалено на науково-практичних конференціях, семінарах, педагогічних читаннях, круглих столах, різного рівня, серед яких: *міжнародні*: «Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія і практика» (Суми, 2012); «Управління процесом кадрового забезпечення інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України» (Київ, 2013); «Освіта дорослих у контексті сталого розвитку» (Київ, 2014); «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Кіровоград, 2014); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2014–2017); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2014, 2015, 2016); European Conference on Educational Research (ECER 2015) «Education and Transition. Contributions from Educational Research» (Budapest (Hungary), 2015); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2015); «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2014–2016); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Київ–Вінниця, 2014); «Освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації» (Київ, 2017); *всеукраїнські*: «Формування професійної компетентності вчителя початкових класів у контексті об'єктивної парадигми освіти» (Київ, 2012); «Управління інноваційним розвитком освіти: глобальний та національний виміри» (Суми, 2012); «Професійно-творча самореалізація педагога в умовах інноваційної освіти» (Суми, 2012); «Педагогічне забезпечення творчої самореалізації особистості в інноваційній

освіті» (Суми, 2013); «Творча спадщина А.С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти ХХІ століття» (Суми, 2013); «Науково-педагогічна спадщина Антона Макаренка у практиці сучасних освітніх закладів» (Київ, 2013); «Евристична освіта у суспільстві нових соціальних та особистісних цінностей» (Суми, 2014); «Проблеми післядипломної освіти педагогів: реалізація компетентнісної парадигми в освіті як основа суспільного розвитку» (Ужгород, 2014); «Підготовка майбутнього вчителя в умовах впровадження компетентнісного підходу» (Умань, 2015); «Розвиток обдарованості молодшого школяра: діагностика, проектування, психолого-педагогічний супровід» (Чернігів, 2015); *науково-практичні та методологічні семінари*: «Педагогічна компаративістика» (Київ, 2014, 2015); «Педагогічна спадщина К. Д. Ушинського у сучасному вимірі педагогічної науки та освіти» (Київ, 2013); «Від педагогіки добра до вершин педагогічної майстерності» (м. Київ, 2013); *педагогічні читання*: пам'яті професора О. П. Рудницької (Київ, 2012, 2013, 2016); «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю: довкілля – початкова школа» (Хмельницький, 2011); «Інтернаціоналізація системи вищої освіти України» (Київ, 2012); «Особистісний і професійний розвиток дорослих: проблеми і перспективи» (Київ, 2014); *круглі столи*: «Інноваційні педагогічні технології у підготовці майбутніх вчителів» (Суми, 2012–2016); «Наукова спадщина академіка І. А. Зязюна та актуалітети сучасної педагогічної освіти в Україні» (Київ, 2015); «Освіта впродовж життя: вимоги часу» (Київ, 2012, 2013); *звітні наукові конференції* Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України (Київ, 2012 – 2016).

Особистий внесок здобувача. У колективній монографії [14] здобувачем написано розділ «Використання мультимедійних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів початкових класів», в якому розглядаються теоретичні засади та умови застосування мультимедійних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. У публікації [26] дисертантом обґрунтовано характеристики інноваційної моделі освіти та ефективні форми її організації; у тезах [20, 22, 23] – розкрито зміни у системі підготовки майбутніх учителів Угорщини, зумовлені приєднанням її до Болонського процесу, особливості професійної підготовки майбутніх учителів та рівні їх готовності до інноваційної професійної діяльності.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 30 публікаціях, з-поміж яких: 1 колективна монографія; 2 методичні рекомендації; 10 статей у наукових фахових виданнях України, серед яких 2 статті, які входять до міжнародних наукометричних баз (Index Copernicus, Web of science); 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні; 16 статей та тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 370 найменувань, з них 163 – іноземними мовами) та додатків на 40 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 322 сторінки, основний зміст викладено на 199 сторінках. Робота містить 7 таблиць та 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання і методи; викладено концептуальну ідею, його методологічні й теоретичні основи; схарактеризовано джерельну базу й організацію дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне і практичне значення; подані дані про впровадження результатів дослідження; викладено відомості про апробацію результатів дослідження, зазначено особистий внесок здобувача, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині**» проаналізовано стан дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічній теорії, схарактеризовано ключові поняття дослідження, з'ясовано суспільно-політичні, організаційно-педагогічні передумови й особливості становлення і розвитку в Угорщині системи професійної підготовки майбутніх учителів; розглянуто її нормативно-правове забезпечення.

З теоретичного аналізу наукових джерел встановлено, що вітчизняні й зарубіжні вчені більшою мірою досліджували історико-педагогічні, філософські, психологічні й методичні аспекти педагогічної освіти в Угорщині. Однак цілісного дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині здійснено не було.

Основу поняттєво-категоріального апарату дослідження складають поняття «професійна підготовка вчителя», «професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів», «професійна компетентність», «професійна компетентність майбутніх учителів початкових класів». Показано поліфункціональність і багатоаспектність цих понять, що зумовлює різні підходи вчених до їх трактування.

Підтверджено, що професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів є цілісним, складним, багатоаспектним процесом формування професійних компетентностей, оволодіння загальнопедагогічними і спеціальними знаннями, вміннями й навичками, розвитку професійних якостей, набуття здатності творчо розв'язувати навчально-педагогічні проблеми.

Дослідження генезису педагогічної освіти у країні дозволило визначити передумови розвитку в Угорщині системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, з'ясувати чинники її реформування. Встановлено, що реформування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів тісно пов'язано з еволюцією початкової школи на різних історичних етапах поступу угорського суспільства. Так, суспільно-політичні чинники (вступ країни до Європейського Союзу, входження до Болонського процесу) наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. сприятливо вплинули на становлення і розвиток угорської системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Вагомий науковий внесок у справу становлення угорської педагогічної думки на її різних історичних етапах здійснили педагоги М. Бел, П. Вайда, Я. Варга, П. Керестурі, І. Лошонці, Д. Мароті, І. Серемлеї, Я. Толнаї та ін.

Структурно-функціональний і структурно-логічний аналіз нормативно-правової бази освіти Угорщини (закони «Про вищу освіту» (1993, 2005, 2011 рр.),

«Про національну загальну освіту», Постанова уряду «Про освітні та кваліфікаційні вимоги бакалаврської та магістерської підготовки 15/2006 (IV.3.), «Про спільні вимоги підготовки педагогів та підготовчі вимоги певних педагогічних факультетів» 8/2013. (I.30.) разом з постановою 18/2016. (VIII.5.) та ін.) дали нам змогу з'ясувати її динамічність і відповідність європейським стандартам.

Отже, узагальнення результатів наукового пошуку показало, що угорська система підготовки майбутніх учителів, зокрема вчителів початкових класів, пройшла складний шлях реформування ефективно інтегрується з європейським освітнім простором з урахування національних традицій та європейських векторів розвитку.

У другому розділі **«Особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини»** подано загальну характеристику організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у зазначених навчальних закладах та визначено особливості її змісту; схарактеризовано форми і методи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Аналіз офіційних документів, аналітичних матеріалів, науково-методичної літератури дозволив встановити, особливості організації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у ВНЗ, підпорядкованій Міністерству людських ресурсів Угорщини. Провідними з яких є її адаптація до вимог Болонського процесу, узгодженість зі структурами освіти більшості країн ЄС, вертикальна інтеграція ступенів, варіативність моделей (вертикальна – в університетах, горизонтальна – у коледжах), складання екзаменів на професійну придатність під час вступу до навчальних закладів, професійна підготовка вчителів за подвійними спеціальностями, створення студентам умов для вибору навчальних програм подвійних спеціальностей і дисциплін у межах навчального плану та послідовного їх засвоєння, академічна мобільність студентів завдяки впровадження дистанційної і комбінованої форм навчання, користування випускниками ВНЗ права стати на посаду вчителя початкових класів після присудження їм ступеня бакалавра (на відміну від інших педагогічних спеціальностей), оволодіння педагогічною професією будь-яким фахівцем (юрист, медик й ін.) після завершення початкового етапу навчання в університеті чи отримання диплому бакалавра.

З'ясовано, що професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів в Угорщині ґрунтується на комплексному застосуванні методологічних підходів, а саме: системного (забезпечує цілісність, взаємозв'язок і взаємозумовленість усіх складових професійної підготовки), синергетичного (сприяє самоорганізації і самовдосконаленню майбутніх вчителів), компетентнісного (передбачає формування професійних компетентностей), особистісно орієнтованого (позитивно впливає на розвиток і саморозвиток особистості майбутнього вчителя із урахуванням його досвіду, потреб і здібностей), контекстного (гарантує поєднання теоретичної і практичної підготовки, зв'язок теорії з практикою), діяльнісного (спрямовує на активну навчальну діяльність), культурологічного (забезпечує розвиток цілісного бачення загальнолюдської, національної, педагогічної культури), рефлексивного (вможливує формування рефлексивних умінь) підходів.

Основними принципами організації і функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині є детермінованість, гуманізм, демократизація, системність, фундаменталізація, інноватизація, модульність, гнучкість, прогностичність, неперервність.

В Угорщині майбутніх учителів початкових класів готують у 13 університетах і трьох коледжах. Структурно-функціональний аналіз курикулумів коледжів і університетів Угорщини дозволив встановити, що оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є свідченням реформування педагогічної освіти в країні з огляду на євроінтеграційні виклики та соціально-культурні потреби угорського суспільства. Виявлено, що зміст професійної підготовки в коледжах і університетах країни осучаснюється з урахуванням національних пріоритетів, згідно з принципами науковості, проблемності інтегративності, варіативності, прогностичності, цілісності, спрямований на формування здатності майбутніх учителів до дослідницької діяльності.

Аналіз навчальних планів і програм Католицького коледжу імені Вільмоша Апора, Сегедського університету й Реформаторського університету імені Кароля Гаспара показав, що змістовий компонент забезпечує фахову, загальноосвітню, методичну, практичну, науково-дослідну підготовку майбутніх учителів початкових класів. Загалом бакалаврам треба отримати 180 – 240 кредитів. Кожний навчальний заклад самостійно розподіляє кредити між блоками навчальних дисциплін. Наприклад, на вивчення фахових дисциплін надається 95 – 100 кредитів, психолого-педагогічних – 28 – 48, профільних – 22 – 23, загальноосвітніх – 18 – 21, вибіркових – 12 – 14; на педагогічну практику та підготовку кваліфікаційної роботи і портфолію відповідно 40 – 42 та 8 – 15 кредитів. Використовуються дві моделі реалізації змісту професійної підготовки вчителів початкових класів – супровідна (паралельно вивчаються всі блоки дисциплін) та послідовна (фахова підготовка здійснюється після вивчення циклу дисциплін за професійним спрямуванням).

Характерними особливостями навчальних планів і програм професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині є їх компетентнісно-орієнтованість, практико-орієнтованість, дослідницька спрямованість, модульність, варіативність, єдність теоретичного та практичного компонентів, спрямованість на самостійну роботу, міждисциплінарність, диверсифікація.

З'ясовано, що ґрунтовна теоретична і практична підготовка майбутніх учителів початкових класів забезпечується завдяки використанню інноваційних технологій навчання (інтерактивні, проектні, контекстні, особистісно орієнтовані, дослідно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні, мультимедійні тощо) та поєднанню традиційних форм навчання (лекція, семінар, консультація, бесіда й ін.) з новітніми (редуційовані лекції, холізм-лекції, слайд-лекції, семінари-резюме, рефлексивні семінари, тренінги). Підкреслено доцільність застосування сучасних методів фахового навчання майбутніх учителів початкових класів (метод проектів, кейс-метод, мікрОВикладання, портфоліо, рольові й ділові ігри тощо).

Особливостями форм та методів навчання є їх диверсифікація, дослідницька спрямованість, інноваційність, інтерактивність, рефлексивність, широке застосування сучасного інформаційно-комунікаційного забезпечення.

Педагогічна практика є важливою складовою навчального процесу в коледжах і університетах Угорщини. Основними видами педагогічної практики є: загальна (від 45 навчальних годин, I семестр), спеціальна (від 277 навчальних годин, починаючи з II семестру) й індивідуальна (від 308 навчальних годин, починаючи з II семестру). Визначено прикметні ознаки педагогічних практик, зокрема наскрізність і наступність, рефлексію особистого досвіду, підготовку портфоліо за результатами педагогічної практики. Практична підготовка майбутніх учителів початкових класів заснована на партнерських засадах між коледжами та університетами зі школами, в яких працюють акредитовані керівники педагогічної практики – вчителі-ментори.

Виявлено взаємозв'язок і взаємозумовленість організаційних, змістових і процесуальних особливостей системи професійної підготовки в Угорщині вчителів початкових класів, що сприятливо впливає на її функціонування.

У третьому розділі **«Перспективні напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині: досвід для України»** визначено та схарактеризовано перспективні напрями розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, здійснено порівняльний аналіз та узагальнено особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині й Україні, з'ясовано можливості творчого використання прогресивних ідей угорського досвіду в системі освіти України.

Структурно-логічний аналіз навчальних планів коледжів і університетів Угорщини дав змогу встановити, що перспективними напрямами вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є інформатизація навчального процесу та запровадження медіаосвіти у їх професійну підготовку.

Угорщина є однією з перших країн Європи, яка включила до курикулуму професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів медіаосвітні навчальні курси, зокрема, «Кіно і медіаосвіта». Медіаосвіта розглядається як дієвий засіб реалізації випереджального підходу в процесі професійної підготовки, чинник підвищення якості навчання у коледжах та університетах, інноваційна складова професійної підготовки майбутніх учителів, важливість якої детермінується необхідністю формування їхньої медіаграмотності й готовності застосовувати сучасні технології медіаосвіти у навчальному процесі.

Інформатизація навчального процесу в коледжах та університетах Угорщини є головним напрямом модернізації та розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі тісно пов'язано з оновленням цілей і змісту навчання, форм і методів навчальної діяльності, розробленням навчально-методичного забезпечення нового покоління, сприяє розв'язанню проблем його гуманізації та підвищенню ефективності.

Компаративний аналіз системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині й Україні, здійснений нами за структурним, законодавчим, концептуальним і організаційно-педагогічним напрямами,

уможливив виявлення їх спільних й відмінних рис. До спільних рис відносимо: ступеневу структуру педагогічної освіти, осучаснення змісту професійної підготовки, організацію навчання за кредитно-модульним принципом, участь у Болонському процесі, інтеграцію з європейським освітнім простором, професійну спрямованість навчальних програм й ін. Серед відмінних рис: розробленість законодавчо-правової бази; наявність стандарту підготовки вчителів початкових класів, освітньо-кваліфікаційних рівнів, тестів на професійну придатність; можливість поєднання вчительських спеціальностей; реалізація принципів елективності й диверсифікації; особливості організаційних основ науково-дослідницької роботи і педагогічних практик; запровадження медіаосвітніх курсів для вчителів; забезпечення академічної мобільності студентів й ін.

Застосування методу наукової екстраполяції дозволило визначити можливості використання прогресивних ідей угорського досвіду в теорії і практиці реформування в Україні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на таких рівнях:

- законодавчому – вдосконалення вітчизняного законодавства щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, відповідно до назрілих освітніх потреб українського суспільства, засад Болонського процесу, європейських тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти й ін.;

- організаційно-педагогічному – створення умов для академічної мобільності майбутніх учителів; удосконалення системи професійного відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності, зокрема на спеціальність вчителя початкових класів; запровадження інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті інтеграції педагогічної освіти України з європейським освітнім простором задля підготовки вчителя-дослідника, здатного до саморозвитку і рефлексії; надання автономії педагогічним університетам у справі розроблення навчальних планів і освітніх програм; посилення практичної спрямованості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів (збільшення обсягу навчальних годин на педагогічну практику); підготовка керівників педагогічної практики – вчителів-менторів;

- змістово-процесуальному – реформування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі компетентнісного підходу, посилення дослідницької спрямованості форм і методів навчання; диверсифікація навчальних планів й освітніх програм; забезпечення єдності теоретичних і практичних складових системи професійної підготовки; введення до навчальних планів професійної підготовки вчителів початкових класів медіаосвітніх дисциплін; посилення уваги до організації науково-дослідницької і проектної діяльності студентів; творче поєднання традиційних й інноваційних технологій навчання; обов'язкове укладання портфоліо студентами після проходження шкільної практики; широке впровадження у процесі навчання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дослідження професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах і університетах Угорщини задля з'ясування можливостей творчого використання прогресивних ідей угорського досвіду в системі педагогічної освіти України свідчить про досягнення мети й вирішення завдань дослідження та дає підстави до таких висновків:

1. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини становить значний інтерес для українських та зарубіжних педагогів, проте не дістала системного висвітлення й не була предметом спеціальних наукових досліджень пошуків.

Дослідження генезису педагогічної освіти в Угорщині, довело, що реформування системи професійної підготовки вчителів початкових класів зумовлено соціально-історичними і суспільно-політичними умовами поступу, що відбуваються у суспільстві та щільно пов'язано з еволюцією початкової школи на різних етапах культурно-історичного процесу.

Основоположні поняття, що окреслюють систему професійної підготовки вчителів початкових класів Угорщини, зокрема, «професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів», «професійна компетентність учителів початкових класів» та ін. є поліфункціональними й багатоаспектними, розкривають її динамічність та відповідність європейським стандартам законодавчо-правової бази педагогічної освіти.

2. Особливостями організації професійної підготовки в Угорщині майбутніх учителів початкових класів, яка здійснюється на базі коледжів та університетів є вертикальна інтеграція ступенів навчання, варіативність моделей, складання екзаменів на професійну придатність під час вступу до навчальних закладів, створення студентам умов для вибору освітніх програм подвійних спеціальностей і дисциплін у межах навчального плану та послідовного їх засвоєння, академічна мобільність студентів.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів в Угорщині ґрунтується на комплексному застосуванні методологічних підходів – системного, синергетичного, компетентнісного, культурологічного, особистісно орієнтованого, контекстного, діяльнісного і рефлексивного. Тоді як основними принципами організації і функціонування цієї є соціальна детермінованість, гуманізм, демократизація, системність, фундаменталізація, інноватизація, модульність, гнучкість, випереджальність, неперервність.

Пріоритетом реформування педагогічної освіти в Угорщині є оновлення змісту професійної підготовки вчителів початкових класів, яке здійснюється на засадах дослідницької парадигми, орієнтує розвиток здатності вчителів до дослідницької діяльності, використання супровідної і паралельної моделей реалізації змісту.

Особливістю навчальних планів освітніх програм професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині є їх компетентнісна і практична орієнтованість, дослідницька спрямованість, модульність, варіативність, єдність

теоретичного і практичного компонентів, спрямованість на самостійну роботу, диверсифікація, міждисциплінарність.

Педагогічна практика (загальна, спеціальна, індивідуальна) посідає чільне місце у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. Вона вирізняється наскрізністю, наступністю, акцентуванням рефлексії особистого досвіду. Її ефективності сприяє підготовка керівників практики – менторів.

3. Використання форм та методів навчання майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини набуло певних тенденцій, провідними з яких є: перехід від фронтальної і групової організації навчальної діяльності до індивідуально-групової; гармонічне поєднання традиційних форм навчання (лекція, семінар, бесіда й ін.) з новітніми (рефлексивні семінари, тренінги, рольові ігри тощо); застосування інноваційних методів навчання (метод проєктів, мікрвикладання, портфоліо й ін.); підвищення ролі суб'єктності й самостійності студентів у процесі навчання, залучення їх до дослідницької роботи; використання інноваційних технологій навчання (інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, проєктні, контекстні, особистісно орієнтовані, дослідницько-орієнтовані, мультимедійні).

Особливостями форм та методів навчання є їх диверсифікація, дослідницька спрямованість, інноваційність, інтерактивність, рефлексивність, широке застосування сучасного інформаційно-комунікаційного забезпечення.

4. Обґрунтовано перспективні напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині. Провідними з них є медіаосвіта (впровадження до навчальних планів коледжів та університетів медіаосвітніх курсів, що слугує опануванню майбутніми вчителями початкових класів сучасних мас-медіа, формуванню у них медіакультури, медіаграмотності й медіакомпетентності) і інформатизація навчального процесу (Інтернет-читальні зали для студентів, інфраструктура комп'ютерних класів, системи моніторингу, електронні навчальні програми, електронні системи реєстрації, Веб-сайти і медіа-портали, послуги в галузі інформаційних технологій тощо, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, має якісний вплив на організацію, зміст, форми та методи навчання).

5. Визначено спільні та відмінні риси у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів в Угорщині й Україні. До спільних рис у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів в Угорщині й Україні відносимо ступеневу структуру педагогічної освіти, осучаснення змісту професійної підготовки, організацію навчання за кредитно-модульним принципом, участь у Болонському процесі, інтеграцію з європейським освітнім простором, можливість одночасного навчання за двома вчительськими спеціальностями й ін. Відмінними рисами є підходи до розроблення і структури навчальних планів, рівнів науково-методичного, матеріально-технічного й інформаційного забезпечення навчального процесу, а також тривалість педагогічної практики студентів, наявність підготовки вчителів-менторів тощо.

Узагальнення прогресивних ідей угорського педагогічного досвіду професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів дало змогу з'ясувати

можливості їх творчого використання у системі педагогічної освіти України на законодавчому, організаційно-педагогічному і змістовно-процесуальному рівнях.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. До подальших напрямів наукових пошуків вважаємо за доцільне віднести: порівняльно-педагогічні дослідження проблем професійного розвитку вчителів початкових класів, проблеми медіаосвіти вчителів початкових класів та їх підготовки до використання інноваційних технологій навчання в школі, до роботи в умовах полікультурного середовища, до навчання дітей з особливими потребами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Годлевська, К. (2011). В. О. Сухомлинський про професійний саморозвиток майбутніх вчителів початкових класів. *Педагогічний дискурс*, 10, 127–129.
2. Годлевська, К. (2012). Психолого-педагогічні аспекти застосування мультимедіа в системі початкової освіти. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*, 1, 2012, 55–60.
3. Годлевська, К. (2012). Використання мультимедіа технологій з метою розвитку обдарованих дітей молодшого шкільного віку. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 31, 87–90.
4. Годлевська, К. (2013). Особливості використання мультимедіа презентацій у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*, 40, 182–186.
5. Годлевська, К. (2014). Формування професійної компетентності майбутніх вчителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3(37), 226–232.
6. Годлевська, К. (2014). Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на навчання та викладання в Угорщині. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми*, 39, 177–181.
7. Годлевська, К. (2014). Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці вчителів початкової школи в університетах Угорщини. *Вища освіта України*, 3, 111–114.
8. Годлевська, К. (2016). Педагогічна практика в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 51(104), 118–122.
9. Годлевська, К. (2015). Розвиток та становлення професійної підготовки вчителя в Угорщині. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3(47), 75–82.

10. Hodlevska, K. (2016). European dimension of professional training of primary school teachers in Hungary: experience for Ukraine. *Advanced Education. Новітня освіта*, 5, 65–72.
11. Годлевська, К. (2016). Практико-орієнтованість як провідний принцип побудови курикулуму підготовки майбутнього вчителя початкових класів в Угорщині. *International Scientific Journal Euro-American Scientific Cooperation: research articles*, 16, 65–72.
12. Годлевська, К. (2012). *Особливості використання мультимедіа технологій в професійній підготовці майбутніх вчителів початкових класів*. Київ: Прінт Квік.
13. Годлевська, К. (2016). *Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в Угорщині*. Київ: ДКС центр.
14. Годлевська, К. (2013). Використання мультимедійних технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів початкових класів. В О. І. Огієнко (Ред.), *Підготовка сучасного вчителя: інформаційно-технологічне забезпечення*. (с. 201–209). Кіровоград: Імекс-ЛТД.

Наукові праці апробаційного характеру

15. Годлевська, К. (2012). Роль та значення мультимедіа технологій в системі сучасної вищої освіти при підготовці майбутніх вчителів початкової школи. В А. А. Сбруєва та ін. (Ред.), *Інновації як чинник суспільного розвитку: теорія і практика: III Міжнародна науково-практична конференція, СумДПУ імені А. С. Макаренка, Суми, 30–31 травня* (Ч.1, с. 54–56). Суми: НІКО.
16. Годлевська, К. (2012). Формування інформаційної компетентності майбутніх вчителів початкових класів за допомогою мультимедіа технологій. В кол. ред., *Освіта впродовж життя: вимоги часу: IV Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті видатного вченого-педагога О. С. Дубинчук, Київ, 19 квітня*, (с. 57–59). Київ: Едельвейс.
17. Годлевська, К. (2012). Виявлення стану готовності майбутніх вчителів початкової школи до застосування мультимедіа технологій. В А. А. Сбруєва та ін. (Ред.), *Управління інноваційним розвитком освіти: глобальний та національний виміри: Всеукраїнська науково-практичної конференції, Суми, 2 квітня* (с. 145–147). Суми: Університетська книга.
18. Годлевська, К. (2012). Мультимедіа як засіб компетентнісного підходу до інформатизації освіти. В Л. Б. Лук'янова, О. І. Щербак (Ред.), *Науково-педагогічна спадщина Антона Макаренка у практиці сучасних освітніх закладів: Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 125-ї річниці від дня народження Антона Семеновича Макаренка, Київ, 19 березня* (с. 65–68). Херсон: Олді-плюс.
19. Годлевська, К. (2013). Професійний саморозвиток майбутнього вчителя початкових класів у контексті використання спадщини А. С. Макаренка. В О. Г. Козлова та ін. (Ред.), *Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти XXI століття: Всеукраїнська науково-практична конференція, Суми, 11-12 березня* (с. 140–142). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

20. Годлевська, К., Кобюк, Ю. (2014). Готовність майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності. В Ю. А. Картава та ін. (Ред.), *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 4–5 березня* (Т.2, с. 196–199). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
21. Годлевська, К. (2014). Реформування професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів в Угорщині в контексті Болонського процесу. В О. І. Локшина (Ред.), *Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст: Всеукраїнський науково-практичний семінар, Київ, 5 червня* (с. 130–131). Київ: Педагогічна думка.
22. Годлевська, К., Кобюк, Ю. (2015). Сучасні виклики підготовки вчителів початкових класів в Угорщині. В А. А. Сбруєва та ін. (Ред.), *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: II Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 26–27 березня* (Т.1, с. 208–210). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
23. Годлевська, К., Кобюк, Ю. (2015). Професійна підготовка майбутніх учителів в Австралії та Угорщині. В О. О. Ярошинська та ін. (Ред.), *Підготовка майбутнього вчителя в умовах впровадження компетентнісного підходу: Всеукраїнський науково-методичний семінар, Умань, 27 березня* (с. 171–174). Умань: ФОП Жовтий О. О.
24. Годлевська, К. (2015). Система забезпечення якості вищої освіти в Угорщині в контексті Болонського процесу. В О. І. Локшина (Ред.), *Педагогічна компаративістика – 2015: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст: науково-практичний семінар, Київ, 11 червня* (с. 161–163). Київ: Педагогічна думка.
25. Годлевська, К. (2015). Особливості розвитку медіаосвіти в Угорщині. В С. І. Дегтярьов та ін. (Ред.), *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 3 грудня* (Ч.3, с. 102–105). Суми: КЗ СОШПО.
26. Hodlevska, K., Ogienko, O., Litovchenko, I. (2015). Transition to innovations in education as response to civilizational challenges: international experience for Ukraine. *Education and Transition. Contributions from Educational Research: European Conference on Educational Research (ECER), Budapest, Hungary, 7–11 September*. URL: www.eera-ecer.de/ecer-programmes/conference/20/contribution/34300.
27. Годлевська, К. (2016). Порівняльний аналіз досвіду професійної підготовки вчителів початкових класів в Угорщині та Україні. В А. А. Сбруєва та ін. (Ред.), *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: III Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 6–7 квітня* (Т.1, с. 128–130). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
28. Годлевська, К. (2016). Обумовленість професійної підготовки угорських вчителів особливостями організації і структури освітньої системи. В Б. А. Бойченко та ін. (Ред.), *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: III Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 8 грудня* (Ч.3, с. 152–156). Суми: ФОПЦьома С. П.

29. Годлевська, К. (2017). Розвиток академічної мобільності студентів як реалізація принципів Болонського процесу у професійній підготовці угорських вчителів. В А. А. Сбруева та ін. (Ред.), *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: IV Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 6–7 квітня* (с. 114–116). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
30. Годлевська, К. (2017). Законодавче забезпечення підготовки майбутнього вчителя в Угорщині. В О. І. Локшина (Ред.), *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: I Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 15–16 червня* (с. 36–37). Київ: Педагогічна думка.

АНОТАЦІЇ

Годлевська К. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2017.

У дисертації здійснено аналіз стану розроблення розглядуваної проблеми в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Схарактеризовано категоріально-поняттєвий апарат дослідження. Простежено генезу та розкрито теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Угорщині. Встановлено, що кінець ХХ початок ХХІ століття вирізняється найвідчутнішими змінами в угорській системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, які відбувалися під впливом змін у суспільно-політичному житті країни, входженням до ЄС, Болонського процесу. З'ясовано особливості організації, змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в коледжах та університетах Угорщини та виявлено її перспективні напрями розвитку. Показано, що педагогічна практика (загальна, спеціальна, індивідуальна) займає суттєве місце у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів, вирізняється наскрізністю, наступністю, акцентуванням на рефлексії власного досвіду. Її ефективності сприяє підготовка керівників практики – менторів. Визначено спільні й відмінні риси у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів в Угорщині й Україні, окреслено можливості творчого використання прогресивних ідей угорського досвіду в системі педагогічної освіти України на законодавчому, організаційно-педагогічному і змістовно-процесуальному рівнях.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель початкових класів, коледж, університет, навчальний план, навчальні програми, зміст, форми і методи навчання, медіаосвіта, інформатизація, інтеграція, Угорщина.

Годлевская Е. В. Профессиональная подготовка будущих учителей начальных классов в колледжах и университетах Венгрии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – Теория и методика профессионального образования. – Институт педагогического образования и образования взрослых Национальной академии педагогических наук Украины, Киев, 2017.

В диссертации осуществлен анализ состояния разработки рассматриваемой проблемы в трудах отечественных и зарубежных исследователей. Охарактеризован категориально-понятийный аппарат исследования. Прослежена генеза и раскрыты теоретические основы профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в Венгрии. Установлено, что конец XX начало XXI века отличается наиболее чувствительными изменениями в венгерской системе профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов, происходил под влиянием изменений в общественно-политической жизни страны, вхождением в ЕС, Болонский процесс. Выявлены особенности организации, содержания, форм и методов профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы в колледжах и университетах Венгрии и выявлены ее перспективные направления развития. Показано, что педагогическая практика (общая, специальная, индивидуальная) занимает существенное место в профессиональной подготовке будущих учителей начальных классов, отличается системностью, преемственностью, акцентом на рефлексии собственного опыта. Ее эффективности способствует подготовка руководителей практики – менторов. Определены общие и отличительные черты в профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в Венгрии и Украине, а также определены возможности творческого использования прогрессивных идей венгерского опыта в системе педагогического образования Украины на законодательном, организационно-педагогическом и содержательно-процессуальном уровнях.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель начальных классов, колледж, университет, учебный план, учебные программы, содержание, формы и методы обучения, медиаобразование, информатизация, интеграция, Венгрия.

Hodlevska K.V. Professional training of future primary school teachers in colleges and universities of Hungary. – Manuscript

Dissertation for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The Institute of Pedagogical Education and Adult Education at the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

The dissertation deals with socio-political, organizational and pedagogical conditions and features of formation and development of the system of professional training of primary school teachers in Hungary. It has been found that the period from the end of 20th to the beginning of 21st century is marked with the most significant changes in the Hungarian system of professional training of primary school teachers which took place under the influence of changes in the socio-political life of the country, joining the EU, the Bologna process. Due to the structural-logical and structural-functional analyses of the

regulatory and legal framework for the development of the modern Hungarian system of pedagogical education, it has been found that it is characterized by dynamism, meets the European standards and seeks to harmoniously combine the national and European vectors of development. A general description of the organization of professional training of primary school teachers in Hungary is provided. The following features of the organization of professional training of primary school teachers were identified: euroadaptability, vertical integration of degrees, variation of models, examination to establish the professional suitability of future teachers at admission to educational institutions, professional teacher education in dual specialties, opportunity of choosing dual specialty programs, disciplines within the curriculum, academic mobility of students, opportunity to work in a school after receiving bachelor's degree in distinction from other pedagogical specialties, opportunity for any specialist (lawyer, physician etc.) to study the pedagogical profession on the basis of bachelor's degree, which opens the way to pedagogical education to a wide range of specialists. It has been determined that the professional training of primary school teachers in Hungarian universities is developed on the basis of a harmonious combination of systemic, synergetic, competence-based, learner-centered, integrative, action-based, culturological, reflexive approaches. The basic principles of the organization and functioning of the system of professional training of primary school teachers in Hungary are the principles of social determinancy, humanism, democratization, consistency, fundamentalism, innovation, modularity, flexibility, proactivity, continuity. The content, forms and methods of professional training of primary school teachers in Hungarian colleges and universities were described. It was found that content formation of professional training of primary school teachers is based on the principles of national priorities, problematization, variability, predictability, integrity, and the main feature of the reformation of pedagogical education in Hungary is the update of content of primary school teachers' professional training. It has been shown that school practice occupies a significant place in the professional training of primary school teachers, and it is characterized by the continuity, consistency, emphasis on the reflection of personal experience. The special training of school practice managers – mentors – contributes to its effectiveness. It is shown that the procedural features of professional training of primary school teachers in Hungary are the diversification of forms and methods of learning, their focus on research, innovativeness, interactivity, reflexivity, use of modern information and communication technologies. The thorough theoretical and practical training of future primary school teachers is ensured by the use of innovative learning technologies, harmonious combination of both traditional and innovative forms and methods of learning. The perspective directions of the development of professional training of primary school teachers in Hungary (media education, informatization of the educational process) are determined. A comparative analysis of some aspects of training of future primary school teachers in Hungary and Ukraine was conducted, common features and differences were identified. The possibilities were outlined of creative use of progressive ideas of Hungarian experience in the system of pedagogical education of Ukraine on the legislative, organizational, pedagogical and procedural levels.

Key words: professional training, future teacher of primary school, university, college, curriculum, training programs, forms and methods of learning, media education, informatization, integration, Hungary.

Підписано до друку 17.10.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офс. Гарнітура Times New Roman. Друк-різографія.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №1710

Віддруковано з оригінал-макета у видавництві «ДКС центр»
04073, м. Київ, Куренівський провулок, 17, т/ф (044) 537-14-34